

kého kursu NSR spatjého s vládami Ade-
nauera, Erharda a Kiesingera, který nebyl
často přijatelný ani pro demokratické
síly západoevropských národů, je u W.
Brandta zřejmě cílevědomá snaha o kva-
litativní změnu tohoto stavu. Teprve další
praktický postup Brandtovy vlády malé
koalice lépe ukáže, čemu skutečně mají
sloužit jeho realističtější náznaky a pří-
stupy.

Jen soustavný každodenní zápas o vše-

stranný rozvoj a spolupráci socialistic-
kých zemí ve všech oblastech života a
semknutí světových protiimperialistických
sil může vytvořit nové reality pro samot-
nou NSR. Ty by snad mohly přispět k dal-
šímu racionálnější politickým pohledů
zastávaných západoněmeckou sociální de-
mokracií a W. Brandtem samotným.

VLADIMÍR MUSIL

SOCIALISTICKÉ HNUTÍ V BARMĚ

Jindřich Kovář, *Socialistické hnutí v Barmě a realizace jeho idejí*, vydal Ústav pro
mezinárodní politiku a ekonomii, Praha 1968, 312 str.

Zasvěcených studií o zemích jihovýchod-
ní Asie nevychází u nás mnoho. Pokud
jde o Barmu, snížil se v posledních letech
jejich počet i na zahraničním knižním
trhu. Je přirozené, že po vojenském pře-
vratu generála Neí Wina z 2. března 1962
se dostala Barma do popředí zájmu nejen
diplomatů, ale i odborníků z jiných pro-
fesí — ekonomů, politologů a historiků
zvláště. Možností bezprostředních studií
v Barmě však také spíše ubylo. Zahra-
ničně politický kurs Barmy, označovaný
mnohdy jakožto „barmský izolacionismus“,
byl dočasně provázen omezením studia
nejnovějšího pozoruhodného vývoje přímo
na místě. O to vítanější je studie o aktu-
álních problémech barmské společnosti,
kterou J. Kovář napsal po dlouhém teo-
retickém studiu a několikaměsíčním poby-
tu v Barmě. Práce především konfrontuje
historii barmského socialistického a komu-
nistického hnutí se současnou praxí a po-
kouší se, nepřímou, posoudit možnosti jeho
perspektiv.

Studie je rozdělena do čtyř kapitol: I.
Pronikání socialistických myšlenek do
Barmy, ideové a organizační formování le-
vicových sil, str. 31—78; II. Jednota a roz-
kol barmských levicových sil (1941—1949),
str. 79—135; III. Vývoj socialistických
myšlenek a praxe barmských vlád parla-
mentního režimu (1950—1962), str. 136 až
194; IV. Revoluční rada a její úsilí o vy-
tvoření nových podmínek pro vývoj Bar-
my, str. 195—269.

Práce je opatřena bohatým aparátem a
doplněna obsáhlou knižní a článkovou
bibliografií (str. 291—312). Zvláštní po-
zornosti si zasluhují závěrečné stránky,
na nichž autor předkládá své závěry (str.
271—289).

Je známo, že revoluční, komunistické
hnutí jihovýchodní Asie utrpělo po druhé

světové válce mnoho neúspěchů a v ně-
kterých zemích porážku. Hlavní příčina
těchto neúspěchů spočívá bezpochyby
v nesprávné aplikaci zkušeností evropské-
ho komunistického hnutí a základních
marxistických pouček do zcela odlišného
prostředí. Země jihovýchodní Asie zdaleka
neprodělaly radikální proces ekonomick-
kých změn a třídně politických přesunů,
jimiž byl provázen vývoj kapitalismu v Ev-
ropě již od minulého století.

Hospodářskou a sociální, společenskou,
strukturu všech zemí jihovýchodní Asie
lze označit za víceméně statickou; platí
to především ve srovnání s dynamickými
společnostmi evropského a severoameríc-
kého kontinentu. Mnohé lokality jihový-
chodní Asie ještě vůbec nedosáhly kapi-
talistického stupně rozvoje, ba velké roz-
lohy jsou osídleny společnostmi, jež dosud
nepřekonalily silné pozůstatky matriarchá-
tu. Každé revoluční hnutí se musí proto
zabývat velmi zodpovědně problémem pa-
ralyzování starých společenských systémů
a jejich nahrazení systémy moderními,
progresivními. To je základní předpoklad
trvalého úspěchu každého demokratického,
a tím spíše socialistického hnutí. Kovář
z těchto základních poznatků vychází a
věnuje proto vážnou pozornost sociální,
třídní struktuře obyvatelstva Barmy —
s přihlédnutím i k jeho různorodému ná-
rodnostnímu složení. Je zřejmé, že hybné
síly barmské společnosti (kterou bychom
mohli při jistém zjednodušení označit běž-
ně používanými termíny jako polokoloniální
a polofeudální), uměle neredukuje. Konsta-
tuje, že „vzhledem k relativně malé třídní
diferencovanosti, k existenci přechodných
vrstev, není dost dobře možné provést dů-
kladnou analýzu barmské společnosti ko-
loniálního období“ (str. 32). Je zřejmé, že
po dosažení státní svrchovanosti nemohly
tradiční společnosti jihovýchodní Asie

prodlát převratné změny v této zděděné struktuře. Tato struktura ovšem nebyla dědictvím jen koloniálním; lze říci, že pochází především z období předkoloniálního. Kovář proto považuje za revoluční síly barmské společnosti jak proletariát, tak rolnictvo i národní buržoazii. Rolnickou otázku staví nutně do popředí pozornosti; tím ovšem i rolnictvo jakožto „hlavní sílu barmské společnosti a nutnou masovou základnu politických hnutí a boje proti kolonialismu“ [str. 33], přičemž za „poměrně nejvyhraněnější vrstvu barmské vesnice“ označuje zemědělský proletariát [str. 35—36]. Rolnictvo tvoří až dosud asi 85 % veškerého barmského obyvatelstva. Proletariát je stále ještě nepočtený; je soustředěn — v počtu asi 20.000 — především v potravinářském průmyslu (v němž vedoucí místo zaujaly loupárny rýže); asi 22.000 dělníků je zaměstnáno v průmyslu těžebním; posledním významnějším odvětvím, zaměstnávajícím asi 11.000 dělníků, se stal průmysl dřevozpracující. Moderní průmysl, zvláště těžký, Barma dosud nemá. To také ovlivňuje charakter proletariátu; není to tedy moderní proletariát průmyslový v evropském pojetí; postrádá také centralizace, koncentrovanosti. Tak jako v ostatních vrstvách barmského obyvatelstva projevuje se i mezi dělnictvem národnostní různorodost. Kovář charakterizuje barmský proletariát jakožto „třidu, spjatou s nejpokročilejšími výrobními prostředky, a další základnu protikoloniálního boje“ [str. 37]. Nutno ovšem poznamenat, že adjektivum „nejpokročilejší“ má v zemích třetího světa i v současnosti značně omezený obsah. Autorova pozornost je soustředěna neméně i na postavení a úlohu národní buržoazie; spolu s městskou maloburžoazií je charakterizuje především jako „společenské vrstvy, z nichž vycházeli barmští vůdcové“ [str. 41]. Jde skutečně spíše o charakteristiku těchto společenských vrstev než o jejich definici; nicméně zaslouží si pozornosti vzhledem ke skutečné úloze, kterou v procesu národně osvobozenecké revoluce sehrály, a také vzhledem k tomu, že se z těchto vrstev rekrutovala barmská inteligence, která „díky svému vzdělání... se mohla stát vedoucí silou barmského nacionalistického hnutí a boje proti kolonialismu a zároveň mu dávat radikálnější zaměření“ [str. 43].

Důležitou podmínkou úspěchu barmského socialistického hnutí — tak jako v každé jiné zemi — je jeho jednota. Nejednota a vzájemné nepřátelství hlavních politických organizací revolučních sil, hlavně ovšem proletariátu, byly hlavní příčinou rozkolů a občanské války v roce 1948. To-

muto problému komunistického hnutí jihovýchodní Asie byla věnována pozornost řady západních autorů. Většinou však je problém značně zjednodušován, zužován a prezentován tak, jako by byl způsoben buď — a to především — vměšováním a dirigováním z nějakého vnějšího centra, anebo nesnášenlivostí barmských komunistů a nedostatkem jejich tolerance vůči ostatním partnerům z národně osvobozenecké revoluce (1945—1948). Pověstičně bývá rozkol v revolučním hnutí dáván do souvislosti s tzv. Kalkatskou konferencí mládeže. Kovář tento zjednodušený pohled nepřijímá a poukazuje na složitost celého procesu integrace a desintegrace politických sil v rámci AFPFL i KSI. Vidí tuto polarizaci sil jakožto postupný proces, nikoliv jako náhlý akt, který postihoval „jednotlivé složky národně osvobozeneckého hnutí“ již bezprostředně po vyhlášení státní samostatnosti (str. 106). Kovář ovšem současně poukazuje i na skutečnost, že „tehdejší linie mezinárodního komunistického hnutí měla značný vliv na levičácký postoj Komunistické strany Barmy“ (str. 112) a že „rovněž postoj strany k náboženství vyvolával problémy“ (tamtéž).

Analýza barmské společnosti a jejího poválečného vývoje má autorovi sloužit především ke konfrontaci nejnovějšího vývoje, zvláště pokud jde o Nei Winův převrat a úsilí jeho Revoluční rady o realizaci „Barmské cesty k socialismu“. V této souvislosti věnuje pozornost znárodňovacímu procesu a poukazuje na to, že „soukromokapitalistické podnikání v ekonomice současné Barmy nepředstavuje retardiční faktor, ale — naopak — může přispívat k rozvoji výrobních sil, jenž je pro Barmu nutným předpokladem pro všeobecný rozvoj“ [str. 284]. Hodnotí také význam „autoritativního režimu“ pro realizaci progresivních, socialistických koncepcí; chápe ho především jakožto „stabilizační prvek“ barmské společnosti [str. 287]. V jednotlivých částech poslední kapitoly a v „závěrech“ poukazuje kriticky na složitosti v oblasti hospodářské i politické, s kterými se Nei Winova vláda setkává ve svém úsilí o realizaci své koncepce barmské cesty k socialismu. Tuto vládu nevidí také jako reprezentanta jen jedné vrstvy: „Tak jako nebylo možno považovat předpřevratový režim za reprezentanta zájmů pouze národní buržoazie a části statkářů, není možno ani Revoluční radu pokládat pouze za představitele pracujících vrstev barmské společnosti.“ [str. 286]. Autor zdůrazňuje závěrem, že „Revoluční rada, jejíž členové vyšli převážně z maloburžoazních vrstev, nevyjad-

ruje politické panství a materiální zájmy jedné určité třídy nebo vrstvy“ a že „její režim má přechodný charakter“ (str. 289). Současně však konstatuje, že „není ovšem možné Revoluční radě nepřiznat opravdové úmysly a úsilí o dosažení progresivního vývoje v Barmě a nevidět její nesporný

přínos ke stabilizování barmského státu, stejně jako jí není možno vytýkat, že svou dosavadní činností nepřiblížila Barmu příliš proklamovaným socialistickým ideálům“.

MILAN JANKOVEC

ZEMĚPISNÉ STUDIE HEBREJSKÉ UNIVERSITY V JERUZALÉMĚ

Dov Nir a kolektiv, *Scripta Hierosolymitana*, díl XV, Jeruzalém 1968, 257 str., 46 map, 37 fotografií.

Koncem roku 1968 byl vydán XI. svazek zeměpisných studií Hebrejské university v Jeruzalémě. Svazek vyšel v řadě „Scripta Hierosolymitana“ a skládá se ze tří dílů. První a třetí díl pojednávají o domácí, palestinské problematice (*Geomorfologická mapa Judejské pouště a Měníci se krajina ve střední oblasti údolí Jordánu*).

Druhý díl, *Zeměpis osídlení východní Nigérie*, je zajímavý tím, že zpracovává problematiku africkou. Je dokladem hospodářského a vědeckého pronikání Izraele na černý kontinent, což má pochopitelně i své politické pozadí, z něhož se izraelská vláda snaží vytěžit maximum pro získání sympatií „černé Afriky“ především pro svoji protiarabskou politiku. Nigerijská vláda požádala v roce 1960 izraelské ministerstvo veřejných prací o vypracování „Generálního plánu zásobování měst a venkova vodou“.

Skripta vyšla anglicky, v plátěné vazbě, a dělájí čest jak katedře zeměpisu Hebrejské university, tak i izraelskému polygrafickému průmyslu.

První část XV. svazku „Scripta Hierosolymitana“ považujeme za nezajímavou pro toto pojednání a podáváme proto zprávu o druhé a třetí části.

Zeměpis osídlení východní Nigérie, druhý díl XV. svazku „Scripta Hierosolymitana“, zpracoval Yehuda Karmon z katedry zeměpisu na Hebrejské universitě v Jeruzalémě.

Autor popisuje nástin historie osídlení Nigérie. Podtrhuje skutečnost, že Ibové na rozdíl od svých sousedů neznali před příchodem Evropanů žádnou politickou organizaci. Neznali dokonce ani systém kmenových náčelníků a největší jednotkou byla skupina (village group) kolem tržišť. Právlast Ibové je na rozmezí pralesa a savany. Po zákazu obchodování s otroky dochází na území Ibové k populačnímu výbuchu. Ibská území jsou totiž zdravější než kmenová území sousedů.

Moucha tse-tse a malárie jsou rozšířené hlavně v oblastech tropického lesa.

V důsledku populačního tlaku začali Ibové kácet okolní lesy a zatlačovali soušední kmeny na jih a na západ, což mělo za následek zvýšení hustoty obyvatelstva v přilehlých oblastech.

Na severu, v sousedství muslimských otrokářů, vznikaly vesnické aglomerace, mající často desítky tisíc obyvatel. Koncentrace obyvatelstva byla ochranou proti nájezdům. Některé pobřežní kmeny těžily z kolaborantství s portugalskými otrokáři. Pod ochranou evropských pevností založily několik království a vytvořily vasalská území v údolích řek.

V další části rozebírá autor faktory působící na hustotu obyvatelstva v současnosti. Východní Nigérie má největší hustotu obyvatelstva v celé subsaharské Africe, tj. 95 obyvatel/km². Nigérie jako celek má 35, západní Nigérie 52, Sierra Leone 34, Ghana 28, Dahome 17, Libérie 12 a Kamerun 9 obyvatel/km². Hustota obyvatelstva není rovnoměrná ani uvnitř východní Nigérie. Největší je hustota v okresech Orlu (335), Ikot-Ekpena (294) a Okigwi (290). V sousedství Orlu na rozloze asi 40 km² dosahuje hustota dokonce 654 obyvatel/km². Jde přitom výlučně o rurální, zemědělské obyvatelstvo. Pět městských aglomerací ve východní Nigérii mělo 500 000 obyvatel (všechny údaje jsou z roku 1953), tj. 6,8 % z celkového počtu 7 214 000, zatímco venkovské obyvatelstvo představovalo 93 %. Tato neobyčejná hustota venkovského obyvatelstva nás překvapí ještě víc, uvědomíme-li si, že východní Nigérie se vyznačuje málo úrodnou půdou. Přelidněnost a nedostatek půdy má za následek stabilitu osídlení, jakož i emigraci Ibové do jiných oblastí Nigérie.

Y. Karmon nás upozorňuje na zajímavou skutečnost: Na celém světě, zejména pak na Blízkém východě, postupuje osídlení podél vodních zdrojů. Východní Nigérie je v tomto ohledu výjimkou. V době, kdy byl ještě dostatek volné půdy, se vesnice